

УДК 006.4:7.05

**Храмова-Баранова О.Л.,
Цьомра Т.С., Саєнко І.Ф.***Черкаський державний
технологічний університет*

СТАНДАРТИ В ДИЗАЙНІ ТА ЕКО-КУЛЬТУРИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Храмова-Баранова О.Л., Цьомра Т.С., Саєнко І.Ф. Стандарти в дизайні та еко-культурі, їх значення. У статті розкривається значення стандартів у дизайні та еко-культурі. Використовуючи літературні джерела, автори проводять аналіз становлення стандартів у мистецтві, дизайні. Основна увага в статті звернена на висвітлення витоків появи основних стандартів у культурному розвитку країни. Аналізуючи, автори приходять до висновку, що історія розвитку видів мистецтва, дизайну залежить від впровадження стандартів, які піднімають культурний і технічний рівень держави. Розгляду та аналізу стандартів не приділялося достатньо уваги в літературі та вітчизняних дослідженнях, а це один з фундаментів подальшого розвитку дизайну. В сучасних умовах розвитку українського дизайну, аналіз впровадження стандартів вимагає нового переосмислення та висновків.

Ключові слова: стандарти, дизайн, культура.

Храмова-Баранова Е.Л., Цемра Т.С., Саєнко И.Ф. Стандарты в дизайне и эко-культуре, их значение. В статье раскрывается значение стандартов в дизайне и эко-культуре. Используя литературные источники, авторы проводят анализ становления стандартов в искусстве, дизайне. Основное внимание в статье уделяется изучению источников появления основных стандартов в культурном развитии государства. Анализируя, авторы приходят к выводу, что история развития направлений искусства, дизайна зависит от принятых стандартов. Анализ стандартов в истории культуры не уделялось достаточно внимания и в литературе и в исследованиях, а это фундамент для развития дизайна.

Ключевые слова: стандарты, дизайн, культура.

Khramova-Baranova H.L., Tsoymra T.S., Saenko I.F. The value of standards in design and eco-culture is revealed in the article. Authors conduct the analysis of standards formation in an art, design, using literary sources. Basic attention in the article is an appeal on illumination of sources of appearance of basic standards in cultural development of country. Analysing, authors come to the conclusion that history of development of types of art and design depends on standard-setting. Analysis of standards was not enough highlighted in the history of culture, literature and researches. It is the foundation for development of design.

Key words: standard, design, culture.

Постановка проблеми. В даній статті на основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення, висвітлюються основні стандарти дизайну, необхідні для існування людини та обставини змін у цьому контексті згідно історичного розвитку суспільства. Актуальність теми полягає в тому, що розгляду та аналізу стандартів в культурі, екології, дизайні не приділялося достатньо уваги в літературі та вітчизняних дослідженнях, а це один з фундаментів подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти проблеми викладені в працях В.І. Вернадського, Д.С. Лихачова, М.Ф. Реймерса, А. Печчеї та інших, але аналіз ситуації з впровадження стандартів у дизайні недостатньо висвітлено вітчизняними науковцями, що є підґрунтям для подальшого вивчення цієї проблематики. Вагомий внесок у становлення розвитку науки стандартизації в культурологічному аспекті зробили І.П. Бабенко, О. Гастев, Г. Філіпчук та ін. [1; 11; 17]. В їх ґрунтовних працях можна знайти відомості від виникнення норм і стандартів до використання результатів цих досліджень на практиці.

Мета статті полягає в тому, щоб показати значення стандартів у мистецтві, еко-дизайні для гідного існування людини та засоби для покращення ситуації у цьому напрямку.

Викладення матеріалу. Дизайн – це творча діяльність, метою якої є формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовольняє матеріальні і духовні потреби людини. Дизайн, як нова професія, виник у ХХ ст., однак дизайнерські основи завжди існували в предметній творчості, їх можна спостерігати в простих матеріальних формах минулого, в старовинних, громіздких, але все ж таки дивовижно гарних взірцях давнини [6:9]. На етапах розвитку, людина прагнула удосконалити умови свого життя (проживання), а головна мета існування – це прагнення пізнання. Раніше конфлікти цивілізації були між тією або іншою формою життя. На думку італійського естета Д. Формаджо, все і вся втягнуто в конфлікт між всією формою і всім життям, цей конфлікт зачіпає не тільки соціум, мораль, сім'ю. Все, що тільки знайшло форму, в той же час розпадається під натиском життя, але саме життя, коли збирається зробити прорив, потрапляє в ту ж форму [10; 13; 14]. Тому майбутнє дизайну, еко-дизайну і проектної культури залежить від усвідомлення двох найважливіших чинників сучасного світосприйняття. З одного боку – це стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, а з іншою – соціальні і екологічні зміни. Науково-технічний прогрес став джерелом багатьох глобальних проблем ХХІ століття, а техноцентристські орієнтації впливають сьогодні не тільки технічні, природні, але і гуманітарні науки.

Технократичне мислення стає основним чинником сучасної науки. Являючись особливим світоглядом, виробленим всесвітньою культурою, це мислення має за основу перевагу засобів над метою, мети над сенсом і загальнолюдськими інтересами, сенсу над буттям і реаліями сучасного світу [5].

Історія стандартизації грає вагомий роль у розвитку мистецтва, дизайну, підвищення якості продукції,

Надійшла до редакції 09.12.2013

хоч про її становлення існують лише розрізнені дані. Протягом тисячоліть людство не мало жодної будівлі, яка б могла порівнятися з пам'ятками єгипетської культури. Секрет пірамід простий: їх складено зі стандартних, точно підібраних блоків. Історики стверджують, що в III тис. до н.е. у Давньому Єгипті існував інститут чиновників, які контролювали дотримання розмірів при будівництві. Як і єгипетські, унікальні пам'ятки грецької культури – храми, колони та портики, які є основою ордерної системи і виготовлялися зі стандартних деталей. З історії культури Стародавнього Риму відомі факти, коли труби для будівництва водогону використовували єдиних діаметрів (5 пальців), а інші діаметри підключати було заборонено тощо [16:26]. Ці історичні факти підтверджують гіпотезу про те, що історія стандартизації почалася з нормування і контролю розмірних параметрів та уніфікації виробів ще з давніх часів. У XV ст. в епоху Відродження в Венеції будували дерев'яні кораблі з уніфікованих деталей, а на складах венеційських консульств зберігалися стандартизовані вузли та деталі, а саме: шогли, керма тощо [17].

Обговорюючи проблеми меж між природою і суспільством та проблеми виникнення культури, визначається поняття культури як усвідомлення міри оволодіння людиною самого себе і свого власного відношення до природи. Механізм утворення культурних традицій та заповідей, правових норм, вічних зразків художнього збагачення дійсної культури є історія спадкоємства людством найбільш вдалих досліджень, а також історія нових стандартів, культурних традицій, що передають образи від однієї епохи до іншої [7].

Експансія технократичного мислення в різні області сучасної культури і побуту, нові тенденції у сфері споживання і способу життя створюють передумови для соціально-культурних трансформацій. Цивілізаторській пафос XIX ст. прагнув підпорядкувати собі всю культуру, оскільки основною ідеологічною і практичною зброєю цивілізації став утилітаризм, який розглядає весь навколишній світ, зокрема культуру, під кутом зору зовнішнього відношення до функціональності [8:598].

Технократичне мислення починає втрачати той масштаб, який повинен характеризувати будь-яку форму людської діяльності, орієнтовану на основі гуманізму. На думку філософа В.П. Зінченко, компасом для науки повинна бути культура, що сприймається не тільки як фундамент науки, а як безперервне відтворення сьогодення [9]. Культура, як охоронець загальнолюдських цінностей, вирощує та живить особу, є, за словами філософа і ідеолога П. Флоренського, мовою, яка об'єднує людство. Критично аналізуючи естетику техніцизму, філософ і мистецтвознавець В.І. Тасалов показує, що технократичне мислення негативно діє на культуру, оскільки в загальному розвитку людства саме техніці належало вирішальне слово, а вся решта чинників мала непостійне значення [15]. XX ст. з вагомими відкриттями в науці і техніці зробило в культурі свій внесок, але при цьому завдаючи їй величезної шкоди. Ми не усвідомлюємо загрози і не розуміємо справжньої необхідності радикального переосмислення майбутнього науки на основі загальнолюдських етичних принципів.

Кожному з історичних стилевих періодів властиві три етапи морфологічної трансформації: виникнення, вдосконалення і розпад форми. Архітектонічні принципи порядку і симетрії класицизму, проходячи три основні етапи свого розвитку, переходять в театральність бароко і асиметричність рококо. Спираючись на визначення формальних констант бароко щодо класицизму, запропоноване Г. Вельфліним, виявляється, що першим усвідомив динаміку бароко І. Кеплер. Нова картина світу, створена ним, не тільки зруйнувала ідею централізму, що належить Г. Галілею, але і принесла з собою в культуру цінності форми з одночасним існуванням декількох центрів. Таким чином, інтегрованими складовими естетики бароко і неobarоко є поліцентризм, нерегулярність, динаміка ритму, нескінченне прагнення до нового [3:65]. Відновлюючи класичні традиції європейського мистецтвознавства, концепція М. Туна дозволяє осмислити всі напрямки розвитку культури XX століття як органічний і закономірний етап її розвитку. При цьому дизайн, який є частиною цієї культури, знаходить своє історичне коріння в європейському просторі і стає спадкоємцем культурних традицій. Концепція органічно включає різноманіття сучасних течій в дизайні від «хай-тек» до «постмодерну».

Реакцією на стихію технологічної революції став у 1970-х рр. «екологічний підхід» у дизайні, що став одним з напрямів всесвітнього екологічного руху, завданням якого є охорона і відновлення навколишнього природного середовища і зміна стандартів. Основні положення екологічного підходу в дизайні проголошують максимальну економію ресурсів і матеріалів: використання енергетичних ресурсів і матеріалів відновленого типу, облік довговічності виробу з тим, щоб співвідношення витрат матеріалів і тривалість життя виробів було за європейськими стандартами. На думку деяких дизайнерів, предметний світ повинен стати носієм нової функції, яка зумовила б прийняття нових стандартів соціальної поведінки людини в суспільстві. Теоретичні розробки в області семантики промислового виробу, що розуміється як символічні властивості предметів, які виявляються в психологічному і соціальному контексті їх споживання, породжують експериментальну творчість в дизайні. Екологічний напрям в дизайні загострив і поставив по новому питання про місце і значення «природного чинника» у формуванні предметно-просторового середовища, показавши позитивний ефект звернення до історичного досвіду, що сформував устрій життя в певних регіонах. Історична рефлексія, необхідна для дозволу завдань з пошуку знаково-символічного аспекту форми, зближує екологічний підхід в дизайні з культурологічним.

Екологія культури стала теоретично осмисленим напрямком завдяки роботам академіка Д.С. Лихачова, який вважав, що екологію не можна обмежувати тільки завданнями збереження природного середовища. Для життя людини не менш важливе середовище, створене культурою його предків і ним самим. Якщо природа необхідна людині для її біологічного життя, то культурне середовище – для її духовного, етичного життя [2; 9]. Від стандартів культури залежить і

екологічний стан нашої планети. Останніми роками екологія культури почала набувати статусу наукової гуманітарної дисципліни, то зближуючись з екологією першої природи, то наполягаючи на своїй віднесеності до природи другої. Між екологією природи і екологією культури можна зафіксувати принципові відмінності. У природи, до відомих меж, втрати можна поновити, оскільки природа сама допомагає людині, бо вона володіє здатністю до самоочищення, самовідновлення порушеної людиною рівноваги. Втрати ж пам'яток культури не можна повернути, оскільки вони завжди індивідуальні, зроблені за високими естетичними стандартами. Кожна пам'ятка руйнується навки, при цьому екологію культури не слід уподібнювати ні науковій реставрації і збереженню окремих пам'яток культури, ні краєзнавству, що несе в собі суму знань про той або інший регіон. Екологія культури, як наукова дисципліна, вимагає комплексних знань, переходячи на інший якісний рівень.

Ідея академіка Д.С. Лихачова одержала за останні роки підтримку у вигляді численних досліджень проблематики і концептуалізації тих реальностей, що інтуїтивно приймають під терміном «екологія культури». У дизайні через його професійну специфіку, ідеї екології культури повинні одержати активний відгук і підтримку, оскільки своя культурно-екологічна перспектива виявляється в дизайні. Слід зазначити, що цінні інтонації суспільної свідомості змінилися в 1970-х рр., коли виникли концепції та стандарти, які можна назвати культурно-екологічними.

Ідея проектної культури, як домінуючий мотив в теорії вітчизняного дизайну кінця 1980-х рр., завдяки дослідженням О.І. Генісаретського і В.Ф.Сидоренко тісно пов'язана з роботою по відродженню культурної пам'яті. Ще в 1960-1970-х рр. зусиллями таких відомих дослідників як Л.А. Жадов, С.О.Хан-Магомедов в історію вітчизняного і світового дизайну міцно увійшли імена, пов'язані з мистецтвом 1920-х років. Проте, попередньо набутий проектний потенціал гостро актуальний для епохи екологізації проектної культури, в яку ми вже вступили і яка, на думку деяких зарубіжних і вітчизняних дослідників, буде домінуючим орієнтиром третього тисячоліття. За словами відомого скандинавського художнього критика У. Сегерштадта, багато хто починає розуміти, що прості матеріальні потреби не можуть бути абсолютною цінністю ні в житті, ні в дизайні [11:214].

Дослідження сучасного стану проектної культури дизайну дає різнобічну картину. Постмодерн існує вже майже чверть століття, він визнаний не тільки в теорії, але і в будівельній, і промисловій практиці [12:87]. Проектні стандарти постмодерна в дизайні концентруються, перш за все, в культурі житлового простору і інтер'єрів, характеризуються відродженням орнаментики і символіки історичних стилів. У впровадженні загальнокультурних стандартів все частіше звучить тема традиційного народного мистецтва, регіональних культурних цінностей, на основі яких починає складатися новий авангардний напрям, об'єднаний загальною культурно-екологічною орієнтацією.

Необхідність введення екологічних стандартів у дизайні настільки важлива, що, якщо найближчими роками проектування не зміниться в цьому напрямку, то прийдешнім поколінням не залишиться рівного з нами шансу на користування ресурсами, а вся решта проблем, що включають необхідність усвідомлення історичної спадкоємності, повернення вітчизняного дизайну в загальнокультурне русло, як і усвідомлення власного місця в структурі світової проектної культури не матимуть значення. Отже, у цій статті показано, яке вагоме значення має прийняття нових стандартів в дизайні, як дизайн пов'язаний з екологічною культурою. Аналізуючи, автори приходять до висновку, що вивчення історичного розвитку стандартів в мистецтві, екології приведе до підвищення рівня норм і стандартів в дизайні. Історія розвитку видів мистецтва, дизайну залежить від встановлення стандартів, які піднімають культурний і технічний рівень держави.

Література:

1. Бабенко И. П. Метрология (Мероведение) / Бабенко И.П. – СПб. – 1905. – 89 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979. – С.18–20.
3. Верман К. История искусства всех времен и народов. Искусство XVI-XX ст. – М.: Астрель, 2001. – 944 с.
4. Гастев А. Стандартизация, как наука / Гастев А. // Вестник стандартизации. – 1934. – № 6. – С. 4.
5. Генісаретский О.И. Экология культуры: от ценностных ориентаций к проектной концептуалистике // Теоретические и проектные проблемы. Экология культуры. Вып. 1. – М., 1991. – С.39–40.
6. Даниленко В.Я. Дизайн. – Харків: ХДАДМ, 2003. – 320 с.
7. Давыдов Ю.Н. Культура–природа–традиции. – М., 1978. – С. 51–52.
8. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. – М., 2004. – 624 с.
9. Лихачев Д.С. Экология – проблема нравственная // Наше наследие. 1991. – №1. – С.34.
10. Миронова Л.Н. Цветоведение. – Минск: Высш.шк., 1984. – 258 с.
11. Сурина М.О. Цвет и символ в искусстве, дизайне и архитектуре. Серия «Школа дизайна». – Москва, 2003. – 288 с.
12. Кондратьева К.А. Дизайн и экология культуры. М., 2000. – 100 с.
13. Курьерова Г.Г. Экологическая ориентация в современной проектной культуре Зап. Европы // Социально-культурные проблемы образа жизни и предметной среды. – М., 1987. – С.56–58.
14. Курьерова Г.Г. Новая домашняя цивилизация: проектирования жилой среды в итальянском дизайне 80-х годов // Бытовые потребности и жилая предметная среда. – Техническая эстетика Вып. 53. – М., 1987.
15. Тасалов В.И. Прометей или Орфей. Искусство «технического века». – М., 1967. – С.24–25.
16. Урванцев Б. А. Диалектика стандарта / Урванцев Б. А. – М.: Изд-во стандартов, 1982. – 120 с.
17. Філіпчук Г. Історичні коріння стандартизації / Г. Філіпчук, О. Цициліано, В. Дерев'яноко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2006. – № 2. – С. 29–32.